

Мамонов К.А.

*д.е.н., професор,
професор кафедри земельного адміністрування
та геоінформаційних систем,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова*

Mamonov Kostiantyn

*O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0797-2609>*

Грицьков Є.В.

*к.е.н., доцент,
доцент кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова*

Grytskov Eugen

*O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4766-7155>*

ОЦІНКА РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ASSESSMENT OF THE DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

Анотація. У статті визначено, що формування розвитку вітчизняних підприємств є важливим напрямом функціонування держави. За останні роки встановлено уповільнення процесів розвитку суб'єктів господарювання, зниження їх основних показників виробничо-господарського потенціалу. Методичні підходи до визначення розвитку будівельних підприємств формуються на основі напрямів та особливостей його оцінювання, застосування відповідних методів і моделей. Метою дослідження є визначення напрямів оцінки розвитку будівельних підприємств. Сформовано практичні аспекти оцінювання корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств. Запропоновано здійснювати оцінювання розвитку будівельних підприємств на основі інтегрального підходу із застосуванням показника співвідношення грошових коштів, які отримані в результаті виробничо-господарського процесу, та грошових коштів, що вкладені у цей процес, скориговані на відповідний коефіцієнт, який визначає особливості функціонування підприємств будівельної сфери.

Ключові слова: будівельні підприємства, розвиток, модель, фактори розвитку, оцінка.

Постановка проблеми. Формування розвитку вітчизняних підприємств є важливим напрямом функціонування держави. За останні роки спостерігається уповільнення процесів розвитку суб'єктів господарювання, зниження їх основних показників, виробничо-господарського потенціалу. Така ситуація спостерігається на підприємствах будівельної сфери, які впливають на функціонування державних інституцій. У цьому контексті важливим завданням є зміни визначених траєкторій та забезпечення розвитку будівельних підприємств на основі розроблення та реалізації обґрунтованих управлінських рішень шляхом формування кількісної основи. Отже, тема дослідження щодо оцінювання розвитку будівельних підприємств є актуальною, а її розроблення має своєчасний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні підходи до визначення розвитку будівельних підприємств формуються на основі напрямів та особливостей його

оцінювання, застосування відповідних методів і моделей.

Оцінка розвитку будівельних підприємств визначається теоретичним базисом, що характеризується різноаспектністю підходів. Зокрема, І. Ліфшиц, В. Оберемчук, В. Пономаренко, М. Портер, В. Самуляк пропонують оцінювати розвиток через призму показників конкурентоспроможності [1–6].

На протигагу від попередніх учених, оцінювання розвитку здійснюється на основі визначених потенційних можливостей підприємства та представлена у розробках [7–10].

Н. Семенченко оцінює розвиток підприємств на основі системи таких показників: кошти на придбання зовнішніх знань, кількість придбаного нового обладнання; розмір фінансування інформаційних та телекомунікаційних технологій як показників, що характеризують інноваційну сприйнятливість; відсоток працівників, що підвищили свою кваліфікацію; кількість коштів, що витрачаються на підвищення кваліфікації працівників; загальна сума витрат на інноваційну діяльність; ступінь інноваційності, кількість нових технологічних процесів; обсяг реалізованої інноваційної продукції; кількість досліджень та розробок у галузі [11].

З огляду на теоретико-методичні положення виокремлено особливості розвитку будівельної сфери, які характеризуються неоднозначними тенденціями в економіці України загалом та у будівництві зокрема. Під час зростання основних показників діяльності, зміцнення виробничо-господарського потенціалу спостерігаються уповільнення результативності діяльності, зниження трудового потенціалу. Це потребує застосування сучасних інструментів, що забезпечують позитивні тенденції та розвиток будівельних підприємств.

На основі значень показників фінансового стану досліджених будівельних підприємств визначено, що лише на одному підприємстві (АТ «Трест Житлобуд-1») спостерігається зміцнення фінансового стану за рахунок збільшення коефіцієнтів рентабельності реалізації продукції (робіт, послуг), рентабельності витрат, фінансової автономії, оборотності активів, загальної ліквідності.

На ТДВ «Житлобуд-2» за досліджений період спостерігається зростання результативності діяльності за зниження ефективності діяльності, фінансової автономії та ліквідності. Така тенденція спостерігається на ПАТ «Сумбуд». На ТОВ «БК «ІНТЕРГАЛ-БУД» відбувається зростання результативності діяльності та загальної ліквідності за зниження фінансової автономії та оборотності активів. На інших будівельних підприємствах спостерігається зниження рівня фінансового стану.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на теоретичні підходи до визначення розвитку суб'єктів господарювання залишаються не вирішеними питання його оцінювання, зокрема особливості функціонування будівельних підприємств.

Мета статті. Головною метою роботи є визначення напрямів оцінювання розвитку будівельних підприємств. Завданнями дослідження є:

- характеристика напрямів оцінки розвитку будівельних підприємств;
- розроблення моделі оцінки розвитку будівельних підприємств;
- визначення практичних аспектів розвитку будівельних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Напрямами оцінювання розвитку будівельних підприємств визначено такі:

- формування інформаційно-аналітичного забезпечення щодо формування та використання грошових коштів будівельних підприємств, визначення особливостей їх діяльності;
- застосування узагальнюючої моделі щодо визначення інтегрального показника розвитку будівельних підприємств;
- оцінювання коефіцієнта, що враховує особливості функціонування будівельних підприємств із застосуванням методу експертних оцінок;
- визначення інтегрального показника розвитку будівельних підприємств;
- інтерпретація отриманих результатів.

Створення інформаційно-аналітичного забезпечення щодо формування та використання грошових коштів будівельних підприємств здійснюється на основі форм фінансової звітності, зокрема звіту про рух

грошових коштів на початок і кінець звітного періоду.

Для оцінки коефіцієнта, що враховує особливості функціонування будівельних підприємств, визначаються такі чинники:

- тривалість будівельного циклу;
- високий рівень залежності від просторових характеристик розміщення будівельних об'єктів;
- необхідність кооперування у процесах виробничо-господарської діяльності;
- зростання рівня конкурентних загроз між будівельними підприємствами;
- високий рівень сезонності будівельних робіт;
- матеріаломісткість будівельного виробництва;
- необхідність технологічного забезпечення будівельного виробництва;
- вплив на діяльність будівельних підприємств замовників, підрядників та інших стейкхолдерів;
- високий рівень витрат на здійснення виробничо-господарської діяльності будівельних підприємств;
- значний рівень фінансових витрат на виробництво та реалізацію будівельної продукції;
- складність виробничо-господарського процесу щодо виробництва будівельної продукції;
- необхідність формування та використання виробничої бази для здійснення будівельних робіт;
- необхідність підготовки та застосування робочого капіталу;

- специфічні риси будівельної продукції;
- необхідність формування інфраструктурного та логістичного забезпечення будівельного виробництва;

- необхідність формування проектно-кошторисної документації щодо виробництва та реалізації будівельної продукції.

Представлені чинники, що застосовуються для оцінювання коефіцієнта, який враховує особливості функціонування будівельних підприємств, визначаються методом експертних оцінок у діапазоні значень від 0 до 1.

Модель оцінки розвитку будівельних підприємств така:

$$I_{RBP} = \frac{GR'}{GR} \times K_{BP}, \quad (1)$$

де I_{RBP} – інтегральний показник розвитку будівельних підприємств, відн. од.; GR' – сума грошових коштів, отриманих у результаті виробничо-господарського процесу будівельними підприємствами, тис. грн.; GR – сума грошових коштів, які вкладені у виробничо-господарський процес будівельних підприємств, тис. грн.; K_{BP} – коефіцієнт, що враховує особливості функціонування будівельних підприємств, відн. од.

Виходячи із запропонованої моделі, ми сформуваємо інформаційно-аналітичне забезпечення розвитку на основі результатів оцінки зміни суми грошових коштів, які вкладені та отримані в результаті виробничо-господарського процесу будівельними підприємствами (табл. 1).

Таблиця 1

Результати оцінки зміни суми грошових коштів, які вкладені та отримані в результаті виробничо-господарського процесу будівельними підприємствами, тис. грн.

Будівельні підприємства	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
АТ «Трест Житлобуд-1»	0,957	2,038	4,087	0,654	0,166	135,592
ТДВ «Житлобуд-2»	2,485	5,914	1,233	0,443	0,883	0,601
ПАТ КДБК	1,271	0,602	3,89	0,877	4,855	2,992
ПрАТ «ХК «Київміськбуд»»	0,425	2,072	0,746	0,778	0,807	0,762
ТОВ «ЕКО-ДІМ»	425,4	0,0002	533	1,27	0,207	40,471
ТОВ «БК «ІНТЕР-ГАЛБУД»	–	0,747	9,431	0,048	1,397	0,497
ПрАТ «Прикарпатбуд»	1,119	0,981	0,803	0,773	3,611	1,905
ПАТ «Сумбуд»	0,017	0,14	646,042	0,083	2,585	1,118

Примітка: вихідні дані є авторською розробкою

Результати оцінки показників розвитку будівельних підприємств, відн. од.

Будівельні підприємства	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
АТ «Трест Житлобуд-1»	0,477	1,015	2,036	0,326	0,081	67,552
ТДВ «Житлобуд-2»	1,238	2,946	0,614	0,221	0,44	0,299
ПАТ КДБК	0,633	0,3	1,938	0,437	2,419	1,491
ПрАТ «ХК «Київміськбуд»»	0,212	1,032	0,372	0,388	0,402	0,38
ТОВ «ЕКО-ДІМ»	211,934	0,0001	265,541	0,633	0,103	20,163
ТОВ «БК «ІНТЕР-ГАЛБУД»	–	0,372	4,699	0,024	0,696	0,248
ПрАТ «Прикарпатбуд»	0,557	0,489	0,4	0,385	1,799	0,949
ПАТ «Сумбуд»	0,008	0,07	321,858	0,041	1,288	0,557

Примітка: вихідні дані є авторською розробкою

Результати оцінки показників розвитку будівельних підприємств представлені в табл. 2.

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи наявні методичні положення, пропонуємо оцінювати розвиток будівельних підприємств на основі інтегрального підходу із застосуванням показника співвідношення грошових коштів, які отримані в результаті виробничо-господарського процесу, та грошових коштів, що вкладені у цей процес, скориговані на відповідний коефіцієнт, який визначає особливості функціонування підприємств будівельної сфери.

В результаті оцінювання інтегральних показників розвитку будівельних підприємств визначено, що у більшості досліджених періодів спостерігається низький рівень розвитку. На ПАТ «Трест Житлобуд-1» лише у 2017 р. визначено абсолютний рівень розвитку. Аналогічні тенденції спостерігаються на ТОВ «ЕКО-ДІМ» у 2013 р., 2015 р., 2018 р., на ПАТ «Сумбуд» – у 2015 р.

Отже, відбувається гальмування тенденцій розвитку на будівельних підприємствах, що потребує застосування сучасного інструментарію, зокрема напрямів формування та використання корпоративної соціальної відповідальності.

Перспективами подальших досліджень є встановлення причинно-наслідкових зв'язків між інтегральним показником розвитку будівельних підприємств та узагальнюючим чинником формування й використання корпоративної соціальної відповідальності для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Література:

1. Лифшиц И. Теория и практика оценки конкурентоспособности товаров и услуг. Москва : Юрайт-М, 2001. 224 с.
2. Оберемчук В. Стратегія підприємства. Київ : МАУП, 2000. 128 с.
3. Отенко И. Методологические основы управления потенциалом предприятия. Харьков : ХНЭУ, 2004. 216 с.
4. Пономаренко В., Тридід О., Кизим М. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : монографія. Харків : ІНЖЕК, 2003. 328 с.
5. Портер М.Э. Конкуренция / пер. с англ. Москва : Вильямс, 2005. 454 с.
6. Самуляк В. Оцінювання конкурентоспроможності підприємств. *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства* : матеріали науково-практичної конференції. Львів : вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2007. С. 201–202.
7. Кузьмін О., Тимошук М., Фещур Р. Методи оцінювання потенціалу розвитку підприємства. *Економіка: проблеми теорії та практики* : збірник наукових праць. Вип. 207 : в 5 т. Т. II. Дніпропетровськ : ДНУ, 2005. 312 с.
8. Ляпин Е. Оценка экономического потенциала предприятия : монография. Сумы : ИТД «Университетская книга», 2004. 360 с.
9. Федонін О., Репіна І., Олексюк О. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навчальний посібник. 2-ге вид., без змін. Київ : КНЕУ, 2006. 316 с.
10. Фещур Р., Самуляк В. Методи оцінювання потенціалу підприємства. *Прометей* : регіональний збірник наукових праць з економіки. Вип. 3 (24). Донецьк : ДЕГІ, 2007. С. 277–281.
11. Семенченко Н., Мороз О. Формування системи основних первинних показників інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_5_75 (дата звернення: 25.08.2020).

References:

1. Lifshic I. (2001) Teoriya i praktika ocenki konkurentosposobnosti tovarov i uslug [Theory and practice of assessing the competitiveness of goods and services]. Moscow : Yurait-M, 224 p.
2. Oberemchuk V. (2000) Stratehiia pidpriemstva [Enterprise strategy]. Kyiv : MAUP, 128 p.
3. Otenko I. (2004) Metodologicheskie osnovy upravleniya potencialom predpriyatiya [Methodological foundations of enterprise potential management]. Harkov : HNEU, 216 p.
4. Ponomarenko V., Trydid O., Kyzym M. (2003) Stratehiia rozvytku pidpriemstva v umovakh kryzy [Enterprise development strategy in a crisis]. Kharkiv : INZhEK, 328 p.

5. Porter M.E. (2005) *Konkurenciya* [Competition]. Moscow : Vilyams, 454 p.
6. Samuliak V. (2007) *Otsiniuvannia konkurentospromozhnosti pidpriemstv* [Assessing the competitiveness of enterprises]. Lviv : vyd-vo Nats. un-tu "Lvivska politehnika", pp. 201–202.
7. Kuzmin O., Tymoshchuk M., Feshchur R. (2005) *Metody otsiniuvannia potentsialu rozvytku pidpriemstva* [Methods for assessing the development potential of the enterprise]. Dnipropetrovsk : DNU, 312 p.
8. Lyapin E. (2004) *Ocenka ekonomicheskogo potentsiala predpriyatiya* [Assessment of the economic potential of the enterprise]. Sumy : ITD "Universitetskaya kniga", 360 p.
9. Fedonin O., Riepina I., Oleksiuk O. (2006) *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka* [Enterprise potential: formation and evaluation]. Kyiv : KNEU, 316 p.
10. Feshchur R., Samuliak V. (2007) *Metody otsiniuvannia potentsialu pidpriemstva* [Methods for assessing the potential of the enterprise]. Donetsk : DEHI, pp. 277–281.
11. Semenchenko N., Moroz O. (2013) *Formuvannia systemy osnovnykh pervynnykh pokaznykiv innovatsynoho rozvytku pidpriemstva* [Formation of the system of the basic primary indicators]. *Efektivna ekonomika*. No. 5. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_5_75 (accessed 25 August 2020).

Аннотация. В статье определено, что формирование развития отечественных предприятий является важным направлением функционирования государства. За последние годы установлено замедление процессов развития субъектов хозяйствования, снижение их основных показателей производственно-хозяйственного потенциала. Методические подходы к определению развития строительных предприятий формируются на основе направлений и особенностей его оценивания, применения соответствующих методов и моделей. Целью исследования является определение направлений оценки развития строительных предприятий. Сформированы практические аспекты оценивания корпоративной социальной ответственности строительных предприятий. Предложено осуществлять оценивание развития строительных предприятий на основе интегрального подхода с применением показателя соотношения денежных средств, полученных в результате производственно-хозяйственного процесса, и денежных средств, которые вложены в этот процесс, скорректированы на соответствующий коэффициент, определяющий особенности функционирования предприятий строительной сферы.

Ключевые слова: строительные предприятия, развитие, модель, факторы развития, оценка.

Summary. It is determined that the formation of the development of domestic enterprises is an important direction of the state. In recent years, slowdowns in the development of economic entities, reduction of their main indicators, production and economic potential have been established. Methodical approaches to determining the development of construction companies are formed on the basis of areas and features of its assessment, the use of appropriate methods and models. The purpose of the study is to determine areas for assessing the development of construction companies. The objectives of the study are: characteristics of areas for assessing the development of construction companies; development of a model for assessing the development of construction companies; determination of practical aspects of development of construction enterprises. The directions of an estimation of development of the construction enterprises are defined: formation of information and analytical maintenance concerning formation and use of money resources of the construction enterprises, definition of features of their activity; application of a generalizing model for determining the integrated indicator of development of construction enterprises; assessment of the coefficient, which takes into account the peculiarities of the functioning of construction companies using the method of expert assessments; determination of the integrated indicator of development of construction enterprises; interpretation of the obtained results. Creation of information and analytical support for the formation and use of cash of construction companies is carried out on the basis of forms of financial reporting, in particular the statement of cash flows at the beginning and end of the reporting period. The practical aspects of the assessment of corporate social responsibility of construction enterprises are formed. It is proposed to assess the development of construction companies on the basis of an integrated approach using the ratio of cash received as a result of the production and economic process and cash invested in this process, adjusted by an appropriate factor that determines the functioning of construction companies.

Keywords: construction enterprises, development, model, development factors, assessment.